

MANIFESTS PAR ES PUBLISKO FINANŠU NĀKOTNI:

Mūsu prioritātes taisnīgas un ekoloģiskas pārveides nodrošināšanai

Kopš Eiropas zaļā kursa uzsākšanas 2019. gadā, tā mērķi ir izrādījušies steidzamāki nekā jebkad agrāk. Klimata pārmaiņas ir izpaušas kā arvien intensīvāki un postošāki savvaļas ugunsgrēki, plūdi un karstuma viļņi, bet dabas daudzveidības zudums ar katru gadu paātrinās. Pandēmija ir izraisījusi neparedzētu stagnāciju sociālajā dzīvē un daudzās tautsaimniecības nozarēs, liekot mums sāpīgi apzināties, cik būtiski ir par prioritāti noteikt cilvēku labklājību. Tajā pašā laikā vēl skaidrāk ir kļuvis, cik nozīmīgi ir saglabāt veselīgas un noturīgas ekosistēmas, lai cīnītos pret slimību izplatīšanos un klimata pārmaiņu ietekmi. Pandēmija atklāja vairākas jau esošas krīzes, kuras vēl vairāk saasināja karš Ukrainā, piemēram, enerģijas un pārtikas cenu kāpums, kas ir izraisījis dzīves dārdzības krīzi un iedzīvotāju dzīves līmeņa vispārēju pazemināšanos.

Eiropas zaļais kurss saskaras ar vēl nepieredzētām problēmām. Spēcīgas korporācijas izmanto savu ievērojamo lobēšanas spēku, lai palēninātu vides politikas īstenošanu un saglabātu īstermiņa bīstamos uzņēmējdarbības modeļus. Tās un citi, kam ir noteiktas uzņēmējdarbības intereses, gribētu, lai mēs uzskatām, ka dzīves dārdzības krīzes risināšanai ir jāturpina attīstīt uz fosilo kurināmo balstītā ekonomikā, ignorējot nepieciešamību nodrošināt videi draudzīgus sabiedriskos pakalpojumus, piemēram, mājokļus, enerģiju un transportu visiem, un neatzīstot klimata krīzes risināšanas sociālekonomiskos ieguvumus.

Vienkārši sakot, četrus gadus pēc Eiropas zaļā kursa izziņošanas mums ir kalns, kurā kāpt, ja vēlamies pienācīgi risināt klimata krīzi, novērst dabas daudzveidības zudumu un īstenot sociālekonomiskas pārmaiņas, kas attieksies uz ikvienu gan Eiropā, gan ārpus tās. Pašlaik Eiropas zaļajā kursā nav ņemta vērā Eiropas vēsturiskā atbildība par vides krīzi vai vajadzība pēc kaitējuma novēršanas. Tajā netiek ņemta vērā arī zaļās pārkārtošanās scenāriju ietekme uz dienviņu puslodes valstīm.

Publiskajiem ieguldījumiem ir izšķiroša nozīme dažādo krīžu risināšanā, ar kurām mēs saskaramies, par prioritāti nosakot to, kas ir būtisks ilgtermiņā. Turpmāk ierosinātie pasākumi nodrošinās, ka publiskie līdzekļi nonāk tajās vietās un sasniedz tos cilvēkus, kuriem tie visvairāk vajadzīgi. Lai tas notiktu, ES ir jāpilda savas starptautiskās saistības cilvēktiesību un vides jomā, lai aizsargātu vidi un uzlabotu savu iedzīvotāju dzīvi. Tai ir arī jāuzņemas vēsturiska atbildība par taisnīguma nodrošināšanu dienviņu puslodes valstīs, nodrošinot iedzīvotājiem nepieciešamos resursus, lai īstenotu taisnīgu un ekoloģisku pārveidi.

1. IEVIEST SASKAŅOTU PĀRVALDĪBAS UN POLITIKAS SISTĒMU VISIEM ES FONDIEM UN ES BANKĀM

ES fondiem un ieguldījumiem būtu jāatbalsta ES pamatprincipi cilvēktiesību, demokrātijas, tiesiskuma un ilgtspējīgas attīstības jomā. Labas pārvaldības sistēmām un prasībām, lai ES līdzekļi atbilstu ES tiesību aktiem un starptautiskajiem nolīgumiem, vajadzētu būt konsekventām visos ES finanšu instrumentos, lai izvairītos no dubultstandartu un neefektīvu sistēmu radīšanas, kuros netiek piemērotas ES vērtības.

Saistoši kritēriji ir jāpiemēro visiem ES finanšu instrumentiem. Lai nodrošinātu saskaņotību ar ES vērtībām, tas ietver iesaistīto pušu līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesos, rūpīgus paredzamās un faktiskās ietekmes novērtējumus un pilsonisko uzraudzību. Liels uzsvars būtu jāliek arī uz tādu ieguldījumu prioritizēšanu, kas būtiski palīdz sasniegt ES ilgtermiņa mērķus sociālajā un vides jomā.

2. NOVIRZĪT ES FONDUS TIKAI TRANSFORMATĪVIEM PROJEKTIEM

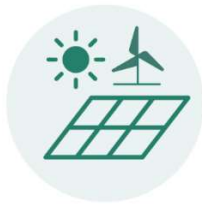
Ja vēlamies ņemt vērā sistēmiskās pārmaiņas, kas vajadzīgas, lai sasniegtu ES klimata mērķus, ir jāpaātrina klimata draudzīgu un pārveidojošu ieguldījumu īstenošana. ES fondiem būtu jāuzņemas vadība, virzot visaptverošu, ātru un sociāli taisnīgu pārveidi, kas mums tik steidzami ir vajadzīga. Politikas veidotājiem par prioritāti jānosaka tikai patiesi pārveidojoši ieguldījumi, kas risina klimata, dabas daudzveidības un resursu krīzes, vienlaikus samazinot sociālo un dzimumu nevienlīdzību. Princips "nenodari būtisku kaitējumu" pats par sevi nav pietiekama garantija, ka ES publiskās finanses tiks novirzītas tikai pārveidojošiem projektiem. Tāpēc šī pieeja būtu jāstiprina un jāpapildina ar principu "sniedz ievērojamu labumu". Tas nodrošinās, ka ar ES fondiem tiek atbalstīti tādi pārveidojošu projektu veidi, kas veicina ES politikas mērķu sasniegšanu un padara pārkārtošanos sociāli un ekoloģiski taisnīgu.

3. IEVIEST ĪPAŠU DABAS FONDU

Ir vajadzīga jauna pieeja, lai uzlabotu ES dabas daudzveidības finansējuma efektivitāti. Jāizveido atsevišķs īpašs dabas fonds, lai palielinātu finansējuma kvalitāti un kvantitāti un saskaņotu izdevumus ar faktiskajām dabas daudzveidības vajadzībām. [ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģija 2030](#) jau ietver vairākus svarīgus mērķus, kuriem steidzami vajadzīgs finansējums, piemēram, 25 000 kilometru brīvi plūstošu upju atjaunošanu un 30 % ES sauszemes un jūras

teritoriju aizsardzību. Fondu varētu izmantot, lai tieši finansētu ne tikai šos mērķus, bet arī dažādus citus mērķus, piemēram, invazīvo sugu kontroli un pārvaldību, dzīvotņu atjaunošanu, bioloģiskās daudzveidības monitoringu un iedzīvotāju zinātniskos projektus. COP15 diskusijās galvenā uzmanība tika pievērsta nepieciešamībai steidzami palielināt finansējumu dabas daudzveidībai, kā rezultātā tika izveidots Pasaules bioloģiskās daudzveidības satvara fonds COP15 mērķu finansēšanai. Līdzīga pieeja būtu jāīsteno ES līmenī, lai finansētu iniciatīvas, kas palielina un aizsargā dabas daudzveidību starptautiskā mērogā.

4. PIELIKT PUNKTU FOSILAJAM KURINĀMAJAM

Eiropas publiskajām finansēm, tostarp eksporta kredītiem, ir jāizbeidz visa veida valsts atbalsts fosilā kurināmā nozarei. Jo īpaši no turpmākās daudzgadu finanšu shēmas ir jāizslēdz jebkāds atbalsts risinājumiem, kas padziļina klimata krīzi, un tā vietā ir jāpalielina turpmāks finansējums klimata pārmaiņu jomā visos ES finanšu instrumentos, tostarp dotācijas un koncesiju finansējumu. Lielāku finansējumu klimatam un tīrai enerģijai būtu jāpapildina ar pārvaldības sistēmu, lai transponētu klimata mērķus un tiesību aktus, palielinātu informētību par ES mērķiem un par prioritāti noteiktu ieguldījumus energotaupībā un energoefektivitātē. Tā kā privātie un starptautiskie enerģētikas uzņēmumi turpina uzsvērt finansiālo ieguvumu no dekarbonizācijas, publiskie līdzekļi būtu jānovirza, lai atjaunotu publisko enerģētikas nozari, kas var demokrātiski dekarbonizēt sabiedrību. Nākamajā ES budžetā būtu jāiekļauj uzlabotas klimata uzskaites un ziņošanas metodes, lai nodrošinātu pārredzamu un efektīvu *ex ante* un *ex post* uzraudzību. ES būtu jāstrādā arī pie tādu Eiropas tiesību aktus izstrādes, kas piemērojami dalībvalstu eksporta kredītu aģentūrām, ieviešot juridiski saistošu aizliegumu sniegt eksporta atbalstu fosilā kurināmā projektiem visās ES dalībvalstīs.

5. PADARĪT PUBLISKĀS FINANCES VIETĒJI PIEJAMAS

Resursi ir jānovirza pārveidei vietējā līmenī, lai veicinātu ilgtermiņa strukturālu sociālo, dzimumu un ekoloģisko taisnīgumu. Valsts iestādēm un pašvaldībām ir labas iespējas sadarboties un nodrošināt sabiedriskos labumus un pakalpojumus un sociālā nodrošinājuma politiku, kas atbalsta iedzīvotājus ar zemiem ienākumiem, izstrādāt vietēji pielāgotus klimata plānus un veidot publiskās un kopienas partnerības, kas veicina sadarbīgai un taisnīgai vietējai ekonomikai labvēlīgu vidi. Taču, lai to panāktu, tām būs vajadzīgs finansējums darbības spēju uzlabošanai, cilvēkresursiem un sabiedrības līdzdalības praksei. Nākamajam ES budžetam būtu jānodrošina instrumenti, kas ļauj vietējām pašvaldībām saņemt tiešu finansējumu, izmantojot demokrātiski kontrolētas, bezparāda un dzimumu līdztiesībai atbilstošas dotācijas apvienojumā ar koncesionāliem aizdevumiem no

valsts bankām dalībvalstīs, kurās pastāv šādas iespējas. Šāds tiešs finansiāls atbalsts ļaus izvairīties no privatizācijas un tādu privātu ieguldītāju iesaistīšanas, kuri apdraud būtiskus sabiedriskos pakalpojumus, gūstot peļņu, kā arī no tā, ka valstu iestādes izmanto ES līdzekļus kā ieroci politisko nesaskaņu dēļ.

6. PIEPRASĪT UZŅĒMUMIEM ATKLĀT PĀREJAS PLĀNUS

Uzņēmumiem, kas saņem ES finansiālo atbalstu, ir jārespektē cilvēktiesības, ievērojot [Korporatīvās ilgtspējas uzticamības pārbaudes nosacījumus](#) un nepārkāpjot cilvēktiesību aktus, kā arī tie nedrīkst būt iesaistīti nepabeigtos starptautiskās cilvēktiesību tiesas procesos. Tiem arī pilnībā jāīsteno Apvienoto Nāciju Organizācijas pamatnostādnes par uzņēmējdarbību un cilvēktiesībām visā vērtības ķēdē, tostarp attiecībā uz visām ārpakalpojumu darbībām un iepirkumu. Uzņēmumiem ir jābūt klimata un vides plānam, kurā ievērots 1,5 grādu ierobežojums un kurš atbilst Kunmingas un Monreālas globālās bioloģiskās daudzveidības sistēmas mērķiem. Uzņēmumiem ir jāatturas no mākslīgas peļņas palielināšanas, jāierobežo izmaksas akcionāriem un atkārtoti jāiegulda peļņa ilgtspējīgā ražošanā, kā arī jāierobežo prēmijas vadītājiem. Tiem jāmaksā taisnīga nodokļu daļa un tie nedrīkst iesaistīties nodokļu apiešanas darbībās vai darboties nodokļu oāzēs. Turklāt uzņēmumiem ir jāievēro darba tiesības, jāpiedāvā kvalitatīvas darbvietas, jānodrošina, ka ekonomiskie un sociālie ieguvumi, kā arī darbvietas ir vienlīdz pieejamas sievietēm un minoritāšu grupām, un jāīsteno plāni, lai visās darbības jomās novērstu dzimumu un cita veida nevienlīdzību darbavietā.

7. STIPRINĀT PUBLISKĀ SEKTORA UZŅĒMUMU LOMU

ES pašreizējā publisko investīciju stratēģijā nav ņemta vērā tirgus nespēja efektīvi nodrošināt tik ļoti nepieciešamos būtiskus sabiedriskos pakalpojumus saskaņā ar starptautiskajām saistībām cilvēktiesību jomā. Tas nozīmē, ka daudziem cilvēkiem un mājsaimniecībām joprojām nav piekļuves cenas ziņā pieejamiem mājokļiem, enerģijai, transportam, ūdensapgādei un notekūdeņu pakalpojumiem un viņiem ir liegts izmantot efektīvas un videi nekaitīgas aprites ekonomikas priekšrocības. Lai gan publiskās finanses spēj segt šo pakalpojumu finansēšanu, publiskā sektora uzņēmumiem, ņemot vērā to lielumu un spēju darboties ar bezpeļņas pilnvarām, ir potenciāls sniegt šos pakalpojumus plašā mērogā. Turpmākajā likumdošanā mums ir jāveic stratēģiskas pārmaiņas un ES publisko investīciju plāna augšgalā jāizvirza sabiedrisko pakalpojumu finansēšana un jauni kopīgu kopienu projektu, piemēram, energokopienu, modeļi. Tādēļ ir jāpalielina ES finansiālais atbalsts publiskiem uzņēmumiem un kopienu projektiem.

Mums nevajadzētu akli finansēt publiskā sektora uzņēmumus, bet pieprasīt, lai tie īsteno savu potenciālu, pieņemot spēcīgas sociālās un vides pilnvaras, kā arī demokrātiskus atbildības pasākumus ievēlējamiem pārstāvjiem un pilsoniskajai sabiedrībai. Valsts sektora uzņēmumiem ir jāievēro tie paši nosacījumi, kurus mēs ierosinām attiecībā uz privātiem uzņēmumiem. Ir ļoti svarīgi, lai visas šo uzņēmumu veiktās darbības būtu vērstas uz vides mērķiem un novērstu nevienlīdzību un sociālo netaisnību.

8. IEGULDĪT CILVĒKU ATTĪSTĪBAS UN IZGLĪTĪBAS PROGRAMMĀS

Izglītība ir būtiska, lai izprastu nepieciešamību pēc zaļas, dzimumu līdztiesīgas un sociāli taisnīgas pārkārtošanās. Ir jāstiprina izglītības nozīme, lai nodrošinātu, ka visi pilsoņi apzinās mūsdienu problēmas un viņiem tiek sniegtas nepieciešamās prasmes īstenot šo pārkārtošanos. Tāpēc mēs aicinām piešķirt finansējumu programmām, kas vērstas uz izglītību, informācijas apmaiņu un prasmju attīstību. Šīm programmām vajadzētu aptvert visas grupas — sākot no iedzīvotājiem līdz vietējām iestādēm un pašvaldībām. Tam būtu jāizpaužas kā partnerību veidošanai ar skolām un universitātēm ar mērķi papildināt mācību saturu ar tēmām, kas skar klimatu un vidi vai cilvēktiesības un sociālo taisnīgumu, un nodrošināt apmācības programmas akadēmiskajām aprindām, lai viņi varētu veiksmīgāk piedalīties taisnīgā pārejā uz zaļo ekonomiku. Eiropas Komisijai būtu jāizstrādā norādījumi par zaļajām darbavietām, lai nodrošinātu konsekveni un palielinātu informētību.

9. STIPRINĀT PILSONISKO UZRAUDZĪBU ES FONDU INVESTĪCIJĀS

Sabiedrībai ir būtiska loma ES līdzekļu izlietojuma uzraudzībā un neatbilstības gadījumu izvērtēšanā. Tomēr sabiedrības pašreizējās iespējas to darīt ir ierobežotas un pārāk lēnas, lai novērstu vai apturētu kaitējumu vai ļaunprātīgu līdzekļu izmantošanu. Eiropas Savienībā būtu jāizveido atsevišķs, viegli lietojams mehānisms, lai sabiedrības locekļi varētu uzsākt neatkarīgas pilsoniskās uzraudzības darbības, kas var novest pie tiešas ziņošanas par gadījumiem, kad ES līdzekļi ir izmantoti ļaunprātīgi, jo īpaši saistībā ar vidi kaitīgu darbību finansēšanu. Attiecībā uz projektiem, ko finansē ārpus ES, piemēram, attīstības finansējumu, finansējums ir jānovirza uz iestādēm, kas izturas atbildīgi pret savu darbību, kas iesaistās jēgpilnās līdzdalības apspriedēs ar vietējām kopienām, nodrošina efektīvus un pieejamus neatkarīgus sūdzību iesniegšanas mehānismus, izmantojot uzraudzības un novērtēšanas procesus, ievēro stingrus pārredzamības

standartus un iestrādā skarto kopienu un darba ņēmēju tiesību ievērošanu savā politikā, izmantojot saistošus kritērijus un pienācīgas rūpības standartus, kas saskaņoti ar ES noteikumiem.

10. IZVIRZĪT IEDZĪVOTĀJUS PĀRMAIŅU CENTRĀ

ES nākotne ir atkarīga no tās iedzīvotāju uzticēšanās pārmaiņām, kas nevienu neatstāj novārtā un kas veicina solidaritāti, labklājību un planētas ilgtspējīgu attīstību. Iedzīvotāju izvirzīšana šo pārmaiņu centrā nozīmē sociālās atbildības virzītājspēku radīšanu, kas ļautu iedzīvotājiem sadarboties ar iestādēm, lai izstrādātu noderīgus veidus, kā pārvarēt šķēršļus un nozīmīgas problēmas. [Eiropas rīcības kodekss attiecībā uz partnerību](#) būtu vēl vairāk jāuzlabo un tam jāklūst par juridiski saistošu instrumentu daudzlīmeņu pārvaldībai visu ES fondu plānošanā un īstenošanā. Piemēram, lai nodrošinātu Sociālā klimata fonda līdzekļu efektīvu izlietojumu, mēs pieprasām, lai iekļaujošā un līdzdalīgā veidā tiktu sagatavoti sociāli taisnīgi klimata plāni un lai tiem tiktu pievienota padziļināta vajadzību un intervences prioritāro jomu analīze.

Visbeidzot, lai uzlabotu publisko līdzekļu un banku publisko pārraudzību, pastāv līdz šim neapmierināta vajadzība pēc unikālas un visaptverošas datubāzes, kurā var apkopot esošos datus, pasniegt tos atvērtā un sadarbspējīgā formātā, un nodrošināt informācijas pastāvīgu un konsekventu publicēšanu ilgtermiņā.

Pilsoņu observatorija Zaļā kursa finansēšanai ir koalīcija, kas ES un valstu līmenī iestājas par lielāku caurskatāmību un taisnīgu ES līdzekļu sadali. Observatorijas mērķis ir popularizēt vietējo kopienu viedokļus septiņās dalībvalstīs, izmantojot seminārus, publiskus pasākumus, virtuālas ekskursijas, apaļā galda diskusijas, ziņojumus un citus pasākumus.

